

Pověsti z Lomnicka

P ř í l o h a B r a d l e c k é h o l i s t u

Na Lomnicku je celá řada míst opředena pověstmi, které mají mnohdy reálné historické jádro. Dnes již mezi lidmi nekolují tak, jako dříve, kdy je od vsi ke vsi roznášeli krajáci, chlapi ze sousedních vesnic si je vypravovali v hospodách či se jimi častovaly hospodyňky při draní peří a na přástkách. Bude proto určitě zajímavé si některé připomenout.

O kameni s křížem

Asi 500 metrů od hájenky v Peklovsi při levé straně silnice směrem na Košov nachází se (1922) velký kámen s vytesaným křížem a letopočtem 1761. Lidé z okolí tomuto místu odnepaměti říkají "U Kamena". Jaké neštěstí má připomínat, se dnes nedopátráme, ale snad bude něco pravdy na místní pověsti, podle které se zde za sedmileté války srazily předsunuté hlídky Rakušanů a Prusáků. Jeden z Prusáků, "Braniborák", zde tenkrát při přestřelce padl. Silnice z Cidliny přes Pekloves a Košov do Lomnice se stavěla až později a byla vyměřena přesně přes tento náhrobní kámen. Místní obyvatelé varovali dělníky, ať s kamenem raději nehýbají, že duši zemřelého se to nebude líbit.

V Cidlině a okolí se totiž vypravuje pověst o mlynáři z pekloveského mlýna čp. 10, nějakém Šmídovi, který zde své řemeslo provozoval začátkem 19. století. Jednou, zrovna bylo mletí v plném proudu, pytle s obilím všude ve mlýně, se začala sesouvat podezdívka mlýnského kola v lednici. Stárek mlynáři pověděl o velkém starém kamenu v lese, který má podle něho zrovna správnou velikost. Mlynář neváhal a s volským povozem byl za chvíli zpět i s naloženým kamenem. Spolu se stárkem ho hned do lednice zardili. Pasoval skutečně skoro přesně a mlynář si dílo nemohl vynachválit. Za chvíli se již zase ozýval veselý klapot mlýnského kola a bublání vody stékající po vantrokách. Kolo se točilo rychle jako nikdy předtím a z mlýnského zařízení se začalo ozývat vrzání a hřmot. Nu snad to mlýn vydrží, říkal si s obavami mlynář, když prohlížel převody. Mletí bylo plno, a tak se setměním práce zdaleka neskončila. Po půlnoci rachot a bouchání najednou přestalo a mlynář s úlevou mlel až do rána a potom celý den. Když však nastal večerní soumrak, hlomoz byl ještě větší než předešlé noci a trval zase až do kuropění. Nejhorší to bylo třetí noc, kdy to vypadalo, že se snad celý mlýn rozpadne. Všichni vyběhli ven a dívali se na mlýnské kolo. Tu se z lednice ozval silný hlas a třikrát opakoval:

"Dejte mi mou peřinu!" Mlynář se roztřeseným hlasem zeptal, kam že ji má dát. "Dej ji tam, kdes ji vzal," zaburácel znovu hlas. Ráno mlynář se stárkem kámen vylomili a dovezli zpět do lesa. Od té doby byl v mlýně klid.

Dělníci při stavbě silnice tak kámen opatrně odvalili jen o několik metrů a doufali, že nikdo se své peřiny nebude v noci dožadovat. Silnice na Košov, která měla svého času největší stoupání v Čechách, tak byla ušetřena jedné zatáčky. Co se týká jména mlynáře, tak rodina Šmídů vlastnila pekloveský mlýn skoro sto let, od r. 1822 do r. 1911, a není tak divu, že místní lidé dali mlynáři v pověsti právě toto jméno.

Ohnivá žena

Před více než sto lety, když správce košovské školy Martin Hlaváč sbíral materiál pro národopisnou výstavu, vypravoval mu obecní žebřák historku, která se prý stala jeho matce.

Jednou se vracela z "Pasek", což je samota asi kilometr od Doleních Kněžnic, zpátky na Morcinov. Nejkratší cesta vede přes Kozlov a žebřáková matka se tudy také vydala. V lese před Kozlovem, si chtěla cestu zkrátit kolem studánky v bývalém farském lese. Jak se ke studánce blížila, slyšela stále zřetelněji usedavý ženský pláč. Přidala do kroku a za chvíli viděla vzlykající ženu sedět na kameni u studánky. Chtěla na ni vlídně promluvit, zeptat se, co ji trápí a utěšit, ale sotva vyřkla první slabiku, začala žena plakat ještě silněji, strhla si šátek z hlavy a počala si rvát vlasy. Najednou se jí však vlasy změnilly v plameny a za chvíli již všude kolem ní šlehal oheň. Žena, která měla namířeno na Morcinov, když viděla ty pekelné alotrie, na nic nečekala a pelášila na hřeben kopce. Tam se ještě ohlédla, oheň u studánky neviděla, ale hrozný pláč se ozýval okolním lesem stále. Na Morcinov doběhla, chuděra, celá vysílená a tak vyděšená, že z ní lidé nemohli dlouho dostat kloudného slova. Ještě dva měsíce byla z toho churavá a do smrti by ji nikdo do lesa pod Kozlovem nedostal.

Studánka Klenovka

Vydáme-li se z Kněžnic po hlavní silnici směrem na Libuň, na první louce po levé straně dříve býval rybník. Kdysi dávno byl majitelem louky statkář František Škopán. Z rybníka již neměl žádný užitek, a tak se rozhodl, že ho zaveze. Sousedi ho přemlouvali, že je to marná práce, protože o rybníčku se povídalo, že je bezedný. "To jsou tlachy," říkal jim Škopán a pustil se do díla.

Nepočítaně fůr hlíny a kamení navozil a nasypal do vody, ale rybník byl stejný jako dřív. Na Velikonocce šel Škopán z kostela kolem rybníka s kyticí svččených kočiček v ruce. Zastavil se a přemýšlel, proč se mu dílo nedaří. Ani si nevšiml stařeny, která přišla až k němu, vzala mu kočičky z ruky a hodila je do vody se slovy: "Nyní ho zavezete." Pokývala hlavou a než se statkář vzpamatoval, byla pryč. Hned po Velikonocích se pustil do práce a opravdu, stačilo navézt již jen několik vozů a rybník byl zavezen. Jen malá studánka po něm zůstala. Té louce říkalo se tenkrát Klenovka a stejné jméno dali lidé i studánce. Klenovka měla tak mohutný pramen, že dávala dost vody i v největších teplech. Roku 1842 bylo ohromné sucho a takové vedro, že nikdo nic podobného v kraji nepamatoval. Obecní studně vysychaly jedna za druhou a i ostatní pramínky a studánky pozbývaly rychle vody. Lidé z širokého okolí chodili ve velkém množství ke Klenovce pro vodu a přece ji nevyčerpali.

Bludičky na Košově

V rokli mezi Košovem a Morcinovem byla vydatná studánka, která dávala vodu i v těch největších vedrech. Kdo prý za noci dojde až k ní, toho bludičky, které studánku hlídají, dozajista řádně vykoupují, nebo dokonce utopí.

O tom se přesvědčil i jakýsi Kozák z Košova. Byl to starý voják, který byl v okolních lesích jako doma a často do nich chodil i v noci. Přilepšoval si totiž občas nějakým tím upytlačeným kusem zvěřiny a i dřevo kupoval zásadně za pět prstů.

Jednou takhle kolem půlnoci zase vyrazil do lesa. Potřeboval si udělat nový žebřík a měl vyhlídlé dva stromky nedaleko Morcinova. Všechno šlo hladce a za chvíli se vracel roklí zpět domů na Košov. Nedaleko od studánky viděl několik světýlek. Báchorkám o bludičkách nikdy nevěřil. "Povídáčky pro děti," říkával, a tak si myslel, že ho snad načapal hajný, a světla, že jsou od luceren. Stál jako přimražený a koukal, zda se světla budou přibližovat. Ta však najednou zhasla a za chvíli se objevila o kousek dál a potom zase blížila a znovu a znovu přeskakovala lesem kolem studánky. Vysloužilý voják měl z toho dočista pomotanou hlavu a takovou hrůzu, že zahodil svůj lup a utíkal do vesnice. I když znal v lese každý strom, najednou nevěděl, kde je, a běžel naslepo cesta necesta. Konečně vyběhl ven z lesa a před sebou uviděl v měsíčním světle obrysy chalup. Oddechl si, ale od té doby se v noci studánce v rokli na hony vyhýbal, tak ho mámivá světýlka vyděsila.

Hospoda na Rváčově

Historie rváčovské hospody čp. 4 sahá někdy do poloviny 17. století. Mnoho piva se v ní vypilo a mnoho hostinských vystřídal. O jednom, který svou hospodu zachránil před plundrujícím vojskem, si Rváčovští dlouho vypravovali. Za sedmileté války, když táhlo pruské vojsko naším krajem (podle lomnické kroniky to bylo roku 1756), dorazila předsunutá skupina Průšáků na Rváčov do hospody. Hospodský je hned usadil, dal jim hrát a celou noc je hostil k jejich úplné spokojenosti. Než odtáhli dál, ještě mu řekli, kdy bude přes Rváčov procházet hlavní skupina vojska. Hostinský nelenil a na jejich příchod se řádně připravil. Prasata zavřel do sklepa, krávy schoval v lese, několik oken vymlátíl, ostatní vysadil, vyvrátil plot.... Když pruská armáda přecházela přes Rváčov, mysleli si vojáci, že hospoda je již vyrabovaná a pospíchali do dalších vesnic, aby sehnali něco k jídlu.

Prohnaný hospodský tak zachránil svoji živnost.

Poklad na Vávrově louce

Na Vávrově louce stával přístřešek krytý šindelem, ve kterém byl zdroj vody pro lomnickou kašnu. Louka sama byla rovněž obroubena systémem stružek, kterými se sváděla voda do zámeckého pivovaru. Právě při hloubení jedné z těchto stružek našli prý dělníci stříbrné peníze, a tak se v Lomnici začalo povídat, že tu je dozajista zakopán poklad. To potvrdilo i plno lidí z okolních chalup, kteří viděli na louce, tam, jak se říkalo U Nepokoje, občas jasnou záři od toho, jak se peníze "vypalují". Odvahu jít se tam podívat ale nenašli, protože podle lomnické pověsti poklad hlídá zlý duch.

Na přelomu 17. a 18. století bydlel na Novém městě v chalupě čp. 68 pekař Josef Saska. Ten měl syny Josefa a Jana, kteří se později přestěhovali do čp. 62 a čp. 64. V době, ze které je naše povídání, však bydleli ještě pohromadě u svého otce. Jednou v jasné zimní mrazivé noci takhle okolo půlnoci, když starý pekař Saska se synem Josefem váleli těsto na ranní pečivo, podíval se mladý z okna a překvapením vykřikl: "Tatínku, na Vávrově louce se zase vypalují peníze." Šli se podívat blíže k oknu a skutečně. Jasná záře plála v místě, kde podle pověsti byl zakopán poklad. Tehdy bylo na Novém městě od domků čp. 68-80 směrem k jihozápadu, tedy Vávrově louce, pouze jediný stavení (čp. 67), a tak byla z pekařova domku louka jako na dlani. Saskové nebyli žádní strašpytlové, ale přece jen se báli zlého ducha. Syn však nakonec otce umluvil, že má svčenu vodu a křidu a tím že ducha dozajista zaženou a poklad bude jejich. Otec nakonec uvolil, ale raději si vzal ještě klokočovou hůl, které prý také žádná zlá síla neodolá, a růženec. Ještě si hodil prázdný pytel na záda (to aby to zlato pobrali) a vyrazili tmou za záři na louce. Jak přicházeli blíže, viděli, že neměli šálení smyslu. Na louce opravdu hořel oheň a zlý duch seděl u něho zachumlán ve staré přikrývce. Ruce měl nad plameny a určitě

prováděl nějaké čary. Saskům se rozklepala kolena, ale vidina pokladu jim dodala odvahy, a tak tiše došli až nedaleko od ohně. Pak syn hodil křidu do ohně a začal za zpěvu svaté písně kropit ducha svčenu vodu. Otec se přidával a jal se ducha mlátit holí. "Lidi, co blázníte?" začal duch vrískat docela lidsky. Pekař se synem až nyní poznali ve schoulené postavě Jana Jandu, který byl v Lomnici hrobařem, ponocným a staral se i o vodu do městské kašny. "Voda od rána neteče, je hrozný mráz, sníš žádný, a tak ohněm zahřívám roury," vysvětloval svoje počínání. Starý Saska už viděl tu ostudu, až Janda roznese po městě, co se synem vyváděli, a tak začal: "My jdeme se synem ze rváčovské hospody a vidíme oheň, tak jsme přiběhli, jestli zde netropí někdo něco nekalého. Takže je to v pořádku a s pánembohem," rozloučili se a odešli domů. Otec cestou ještě poučoval syna, že na takové jako ponocný Janda musí chytře, aby nic netušil a oni neměli ostudu po celé Lomnici.

Druhého dne po práci šel pekař jako obvykle na pivo ke "Koníčkoví". Jen vešel do dveří, celá hospoda se na něho zadívala a soused Crha se ho zeptal: "Nuže, Sasko, velký byl ten poklad, co jsi včera našel?" A hospoda se dala to velkého smíchu. Pekař se ve dveřích otočil, šel domů a celý rok ho v hospodě nikdo neviděl. Měl smůlu, že se oné noci jiný člověk z Lomnice skutečně vracel ze rváčovské hospody a celou scénu s ponocným viděl ze křovi. Ten to roznesl po celé Lomnici. Všichni měli ze Sasků švandu, ačkoliv kdyby světlo viděli oni a nebáli se, určitě by na louku pelášili sami. Od těch dob pověst o pokladu pomalu upadala a nikdo z místních již nevyprávěl o světle při vypalování peněz, aby také nebyl sousedům za blázna.

Tajemná světla

"Už se stmívá, ne abys šel ven, nebo ti světýlka něco udělají!" Tak takhle volaly hospodyňky z Nové Vsi na své ratolesti. Čeho se tak bály? Tajemných světel, která se jednou v noci objevila na stránkách kolem vesnice. Je tomu již více než 150 let a tehdy nikoho ani ve snu nenapadlo, že šlo jen o souseďský žert. To se tenkrát dohodli bratři Mizerové (Jan a Antonín) ještě s dvěma dalšíma, že vyvedou svým sousedům šprým. Vzali si smolné větve a jedna dvojice vyrazila směrem k Plouznici Na Vrcha a druhá na opačnou stranu údolí na Císařovu hůru. Pod Plouznici první dvojice větve zapálila.

Novovešáci za chvíli stáli před chalupami a ukazovali si na kopec. Bylo sice před Vánocemi, ale po sněhu ani památky, a tak vyrazili podívat se na ta záhadná světýlka. Když naši povedení šprýmaři měli skupinu přicházejících lidí na dohled, rychle větve uhasili a schovali se. To byl signál pro dvojku na Císařově hůře. Teď zapálili ohně oni. Vesničany zmizení světýlek a jejich znovuoživení na protější stráni tak vyděsilo, že pádili zpátky do svých chalup. Bylo z toho náramné pozdvižení a čtyři vykutálení sousedi se k svému žertu raději nepřiznali. Tak se v Nové Vsi ještě dlouho povídalo o tajemných světýlkách.

O loupežnicích v Brodkách u Nové Vsi a o statečné Marii

V Brodkách stávaly dříve dva mlýny (jeden stojí dodnes a druhý stával níže u potoka, kde se říkalo "V Motejli" podle stavitele mlýna Motejla) a byla tam i hospoda. Přes Brodka, stejně jako přes Klepandu, totiž vedla důležitá cesta spojující Krkonoše s krajem, a tak hospodský neměl o hosty nouzi.

V té době byl hospodským muž, který se jmenoval Zelinka, či tak nějak. Ten však začal mít se svojí živností potíže. Mlynář z brodeckého mlýna "V Motejli" se totiž více než o obilí zajímal o projíždějící trhovce a říkalo se, že se dal do party k loupežníkům. Zelinka si radši koupil hospodu v Nové Vsi u kostela a odstěhoval se. I lidé se začali bát přes Brodka chodit a kdo tudy přece jenom musel, šel jedině za dne a celou cestu poslouchal, zda neuslyší zvuk píšťalky. Každý z loupežníků měl totiž píšťalku, kterou svolával své druhy.

Tenkrát měl usedlost na dolním konci Nové Vsi jakýsi Fejfar. U toho sloužila děvečka Marie, která byla široko daleko známá svojí srdatostí. Fejfar měl tři krásné krávy, které mu mohli sousedé jen závidět. Jednou večer byl v dobrém rozmaru a chtěl poskaldit děvečku, a tak jí povídá: "Marie, když mi z brodeckého mlýna přineseš tu loupežnickou píšťalku, dám ti jednu krávu." Kráva, to bylo pro děvečku hotové jmění, a tak Marie hned na to, že půjde. Museli ji násilím zadržet a hospodyně Fejfarovi vynadala do starých bláznů, cože tu holku takhle ponouká, že kdyby loupežníci byli opravdu zrovna ve mlýně, že by ji dozajista zabili.

Marii to však nedalo spát a sotva všichni v chalupě usnuli, vykradla se ze své komůrky ven a šla do Brodek. Ve mlýně se svítilo, a tak opatrně nakoukla dovnitř. Srdce se jí sevřelo strachy. Kolem stolu opravdu seděli loupežníci a na stole měli nějaké kostelní věci, dozajista kradené, a leželi tam i jejich píšťalky. Handrkovali se mezi sebou a potom odešli něco kutit do síně. Marie překonala zděvěnělé nohy a riskující život protáhla se pootevřeným oknem do světnice, popadla jednu píšťalku, rychle vyskočila z okna a uháněla zpět do Vsi. Vpadla do chalupy, probudila hospodáře, a i když sotva popadala dech, všechno mu vylíčila. Fejfar nemeškal, oblékl se a začal burcovat sousedy. Ti, když slyšeli, že sebranka, která dlouho sužovala okolí, je v Brodkách ve mlýně, popadli vidle, motyky, cepy a vydali se tam. Šli tiše a přede mlýnem zapískali na píšťalku. Loupežníci si mysleli, že se vrací jejich kumpáni a vyběhli ven, aby se s nimi pozdravili. Takové přivítání si ale dozajista nepředstavovali. Novovešáci je zbili, pak svázali a druhého dne je předali spravedlnosti. Kolik loupežníků z celé bandy zůstalo na svobodě nikdo neví, ale v Brodkách je od té doby nikdo neviděl.

Mlýn "V Motejli" postihl stejně smutný konec, jako jeho poslední povedené obyvatelé. Za pár let přišla zjara nebyvalá velká voda a celý mlýn smetla.

Duch knížete Harracha

Mezi Tatobity a Žlábkem, tam, kde je dnes pole, stával krásný lesík, kterému vévodily vzrostlé duby. Sedlák ze Žládku, nějaký Drahoňovský, potřeboval trámy a bylo mu líto vlastního lesa, a tak se rozhodl, že si zajde do panského. Když se setmělo, vzal s sebou jednoho čeledína a vyrazili do lesa. Řezali vyhlédnutý dub, ale nebyli ještě ani v polovině, když začal hrozně foukat vítr, ozývalo se skučení a hvízdot. Oba přestali řezat a udiveně se rozhlíželi. Tu se před nimi objevil jezdec na bílém koni. Začal se zvětšovat, až byl velký jako naříznutý dub. Samozvané dřevorubce obešla hrůza a prchali z lesa. Na cestě se srazili s hajným, který byl zrovna na pochůzce. Vyptával se jich, kam utíkají, tak mu řekli o obrovitém jezdcí. To, že chtěli pokácet strom, si samozřejmě nechali pro sebe. Hajný kroutil hlavou a šel se do lesa podívat. Za chvíli vyběhl bledý v obličejí, že prý také viděl jezdece ohromné postavy, jak na bělouši objíždí les.

Povídá se mezi lidmi, že to duch knížete Harracha objíždí své bývalé lesy a chrání je před škůdci.

Sedm zasypaných

Na pozemcích tehdejšího tatobitského sedláka Arnošta Linky se do poloviny 19. století těžil vápenec a pálivalo vápno. Na tyto práce si sedlák najímal lidi z okolí. V den tragédie pracovalo v lomu sedm lidí. Když se v poledne posilnili, vlezli opět do šachty a začali rubat. Netrvalo dlouho a dřevěné výztuhy neudržely vápencový strop a kámen pohřbil všech sedm lidí. Sedlák Linka dal v místě neštěstí postavit kříž a v lomu se od té doby netěžilo. Začátkem 20. století již nebylo vůbec patrné, kde býval.

Tatobitští tvrdili, že oněch sedm zasypaných se muselo rouhat, klít a stěžovat si na nelehký život, jinak by je snad nemohlo stihnout takové hrozné neštěstí.

Ohnivý sud

V Tatobitech “Pod Strání” stávala velká chalupa. Jednoho roku byla ohromná úroda, že si hospodář musel sjednávat pomoc na mláčení od lidí ze vsi. V den, kdy se stala tato příhoda, bylo na výpomoci mladé děvče se svým otcem, jmenovali se Hábovi. Pravidelné mláčení cepů na hliněném mlatu ve stodole “Pod Strání” se ozývalo, dokud bylo aspoň trochu světlo. Otec s dcerou šli tak zpět do vsi již za tmy. Spíše tedy klopytali, protože noc byla černočerná, vidět nebylo na krok, a tak se jen s obtížemi drželi mezi poli. Když takto urazili kus cesty, spatřil starý Hába pod lesem u bývalé fořtovny světlo, které se blížilo po cestě k nim. “Počkej, zpomal,” řekl dceři, “támhle jde někdo s lucernou.” Zastavili a čekali. Jak se světlo blížilo, všimli si, že je mnohem větší než od lucerny a spekulovali, co to asi je. Najednou uviděli, že se po cestě směrem k nim koulí ohnivý sud. Polekali se a utíkali rychle, cesta necesta, směrem k rozcestí u vsi. Ohlíželi se po ohnivém sudu, který se

blížil a již jim byl v patách. Z posledních sil doběhli na rozcestí a tam sud najednou zmizel, jako by nikdy neexistoval. Koukali do černé tmy a oslněné oči začaly až po chvíli rozpoznávat obrysy nejbližších chalup. Vydali se domů a druhého dne všem příhodu vypravovali. Lidé jim říkali, že to byl karbunkulus, který v sobě obsahuje mnoho zlata. Když dohoní člověka, kterému patří, promění se v hroudu zlata, a když toho, komu nepatří, valí se dál svojí cestou.

Zázvorka

V Tatobitech se jednomu místu říká Zázvorka. Jak tento název vznikl? Kdysi tu stávala stará chalupa. Byla velmi zchátralá a její majitel, když se o ní bavil se sousedy, vždy říkal “ta moje Zázvorka”. Když se ho ptali, proč jí říká Zázvorka, ukazoval jim ztrouchnivělé trámy, ze kterých se sypalo červotočem rozežrané dřevo, které vypadalo jako zázvor. Chalupa Zázvorka nakonec shořela, ale moc se jí nechtělo. Podle svědků požáru, i když bylo velké teplo, dlouho nepřšelo a chalupa byla vyschlá jako troud, trámy prý sotva doutnaly, jak byly zpráchnivělé. Jen málo pomístních jmen přežívá staletí. Tatobitské “Zázvorce” se to zatím daří.

Stará lípa

V Tatobitech rostla mohutná lípa. Místní obyvatelé o ní mluvili vždy jako o “naší tisícileté lípě” a věřili, že rostla již v dobách posvátných pohanských hájů. Byla pro ně symbolem stálosti a síly. Kdysi žil v Tatobitech nějaký Josef Zeman. Byl vyučen řezbářem a sochařem a chalupu měl hned naproti tisícileté lípě. Lipové dřevo je pro svoji poddajnost nejlepší k vyřezávání všelijakých figurek a postavíček. Jednou měl řezbář naléhavou zakázku a potřeboval si rychle obstarat lipové dřevo. Rozhodl se, že po setmění uřízne lípě jednu z větví. Vzal si žebřík, ale sotva přiložil pilku ke dřevu, zdvihl se mohutný vítr a neustal, dokud Zeman zase neslezl. Zalekl se toho znamení z nebes a již se nikdy o nic podobného nepokoušel.

O lípě se vypráví i jiná historka. Jednou ji chtěli pokácet. Když si chystali u kmenu nástroje, ozval se hromový hlas: “Nesázel jsi, tak nekácej!” Toť se ví, že se všichni rozutekli a lípu se již nikdo neodvážil porazit.

Králova rokle

U Kotelska je louka, které se říkalo “Králova rokle”. Člověk by ani neřekl, že za svůj název vděčí loupežnému přepadení. Před drahnými časy jeden sedlák dodělával na louce seno. K večeru viděl, že všechno usušené seno nestačí do dvora již odvézt, a tak zůstal přes noc na louce, aby hlídal. Krádeže sena byly tenkrát běžné, proto sedlák svoji louku poctivě obcházal. Po půlnoci slyšel nějaký hlomoz a opravdu – na druhém konci louky mu zlodějí nakládali seno přímo na žebřík. Rozčilen nad tou nestoudností běžel k povoze a chtěl bránit svůj majetek. Zlodějí však bylo několik a ztloukli sedláka do bezvědomí. Potom lup

dokončili a odjeli. Chudák sedlák ležel vážně zraněn bez pomoci na poli a nakonec tam i duši vypustil. Ten sedlák se jmenoval Král a od té doby se tomuto místu říká Králova rokle.

Záhadný cizinec

Před více než sto lety jakýsi stařeček, kterému nikdo v celé Bělé neřekl jinak než “starý Hadinec”, vypravoval následující příhodu. Jeden z bělských sedláků sel len. Tenkrát se tkalo v každé chalupě a vypěstovat len s pevnými vlákny bylo cílem každého hospodáře. Takový len se krásně vochoval, vyčesával na drhenu i předl. Vždyť také chlapi v hospodě dlouho do noci spekulovali, jestli sít již zítra nebo až za týden. Většinou se nejlepší len vydařil tomu, kdo byl zjara terčem posměchu, cože si to vybral k setí za počasí. Inu, nejlínější a sejhlopější sedlák nemá asi jenom největší brambory, ale i nejpevnější len. Sedláka, o němž starý Hadinec vyprávěl, vyrušil hlas cizince, který se zastavil na kraji pole a volal na něho: “Nech na hodinu setí a pojď si se mnou popovídat, uvidíš, že neproděláš!” Sedlák koukal na jeho statnou postavu oděnou po způsobu horalů vysoko z Krkonoš. O spiritistech z hor se zde v podhůří šířily nejrozodivnější příběhy, a tak si sedlák řekl: “Nic mi neudělá, když se hodinku zdržím.” A šel poklábosit s cizincem. Přesně po hodině se neznámý zvedl. “A teď můžeš v klidu sít dál, sedláku,” rozloučil se a odešel. Sedlák krčil rameny a dosel zbytek pole. Jaký byl jeho údiv, když po pár týdnech viděl, jak se lnu, který zasel později, daří a jak lněné rostlinky zaseté před příchodem cizince skomírají.

Starý Hadinec často dával tuto historku k lepšímu a tvrdil, že to snad záhadný cizinec věděl podle nějaké planety.

Velká síla moučného kola

U Libštátu na Kavkaze (Kavkazsko) v jedné rokle ve vyzděné studni bydlel odnepaměti vodník. Byl to ošklivý malý skřet s dlouhým řídkým vousem na bradě. Nosil červenou čepici s pérem a modrý kabát, pod kterým měl veliký hrb. Studni se proto mezi místními obyvateli začalo říkat Hrbovka. Lidé z okolí žili s vodníkem v neustálém nepřátelství. Nedali mu pokoje a ani on nikdy neopomněl provést nějakou špatnost.

Na Kavkaze již měli jeho výtržností dost, a tak požádali o pomoc dva konšely. Ti jim poradili políčit na vodníka lýkový provaz. K večeru se pak několik odvážlivců vydalo ke studni a z lýkového provazu nachystali oko kolem pařezu, na kterém vodník často sedával při měsíčku. Netrvalo dlouho, ve studni to žbluňko a hop, hrbáč seděl na pařezu. Stačilo šuknout provazem a vodník byl chycen. Prosil, prskal, vyhrožoval, ale všechno marně. Lidé ho vlekli ke kovárně, kde mu dali lýkový obojek, přivázali ho ke sloupu a radili se, co s vodníkem dále. Vodník vysychal a bylo ho méně a méně. Až v ranní rose trochu pookřál. Druhého dne kovářka zadělávala na chleba a neopatrná děvečka rozsypala mouku z pytle kolem díže. Hospodyně hubovala a dala díži

stranou, aby zametla moučné kolo. K tomu se ale už nedostala, neboť vodník, jak kolo uviděl, utrl se z provazu, skočil se strašným chechotem doprostřed moučného kola a zmizel.

Zbýl po něm jenom prázdný obojek. Snad se ale bál dalšího chycení a odstěhoval se jinam, protože na Kavkaze není po něm od těch dob ani vidu, ani slechu.

Nezbedný rarášek

V lese mezi Libštátem a Svojkem vyváděl kdysi svoje kejkle rarášek. Tropil si z lidí legraci a o jeho kouscích se všude vypravovalo. Kdo šel tím lesem, stále se jen rozhlížel, cože mu to ten rarach zase provede.

Jednou jeli sedláci pro dříví a již na kraji lesa spatřili raráška houpat se na větví vysokého smrku. Za chvíli se setmělo tak, že nebylo vidět skoro na krok, a když se zase udělalo světlo, sedláci koukají, že nemají na žebříňáku kolo! To si ho rarášek vypůjčil a vozil se na něm po lese. Nakonec jim ho ale vrátil, takže mohli jet domů a všem o těch vylomeninách vyprávět. Jindy zase, to jel pro dřevo forman, schoval rarášek těžký řetěz od vozu. Forman ho marně hledal a nakonec hlasitě zaklel: "Sakramenskej rarášek!" A vtom řetěz zarachotil pod vozem. Rarášek prý lidí rád ponoukal ke klení a teprve potom byl spokojený a s lumpačinou skončil. To tkadlec, který šel lesem ze Svojků domů, klel asi náramně. Rarášek totiž vyměnil přízi z tkalcova vaku za kamení. Jestli mu věřila i jeho žena, že přízi nepropil v hospodě, to se již nedozvíme. Známe ale další dvě historky, ve kterých v tom byl rarášek opravdu nevině. Pověsti o jeho kouscích slyšelo v Libštátě a okolí každé malé dítě, a tak není divu, že se jeden řemeslník, když šel raráškovským lesem a ucítil bouchání do zad, tak polekal, že upaloval, co mu nohy stačily. Čím rychleji ale běžel, tím větší herdy do zad dostával. Až když doběhl k vesnici a hlava se mu trochu vyjasnila, uvědomil si, že ho tloukly přezky od rance! Něco podobného se stalo i jakési ženě, která si přes les nesla půjčený kolovrátek. Najednou také ucítila rány do zad a dala se do běhu. Jí zase tloukla šlapka, která se uvolnila. V čem ale rarášek měl své šibalské prsty určitě (alespoň to tvrdil postižený kmostr Matěják), byla jiná legrácka. Krejčí Matěják šel jednou odvádět práci a vracel se až za tmy. Měl široký a dlouhý kabát, jak se to tenkrát nosilo. U Návesníkovy rokle se najednou spustilo hrozné povětří, až se krejčímu kabát nadmul a vznesl se i s ním do vzduchu. Tu teprve viděl, že vítr způsobuje rarášek, který se ho drží a letí s ním nad lesem. Vzduchem urazili asi dvě stě kroků na druhou stranu rokle a tam rarášek krejčího opatrně pustil. Nic se mu nestalo, jen byl notně vylekaný a utíkal rychle domů.

Přestože rarášek nikdy nikomu vážně neublížil, měli lidé jeho alotrůi dost. Proto, když se hospodář z chalupy u lesa dozvěděl, že mu rarášek chodí spávat do sudu s perím, nastražil na něho léčku. Do sudu nalil vodu a jen na vrchu nechal plavat trochu peří. Rarášek skočil do sudu, jak byl zvyklý, a utopil se. Od těch dob chodili lidé z Libštátu do Svojků zase klidně.

Štvaní

O štvaní u Košťálova vypravoval asi před sto lety Jindřich Hanč. Košťálovským štvaním byli podle jeho úsudku asi zlí duchové divokých koček a psů. Začínalo u Valdíc a u Lipníka, šlo ke Kundraticům a táhlo se dále ke Kruhu až k místu, kde se říká "Černé moře". Začínalo okolo jedenácté v noci a trvalo do půlnoci. Kdo potkal štvaní v lese, ten byl na místě roztrhán.

Štvaní potkal i Hančův dědeček. Vracel se jednou z Poniklé kolem půlnoci domů a najednou zaslechl kvílení směrem od Lipníka. Popadl čepici do ruky, pádl dolů z kopce k roklí a v duchu se modlil. Štvaní bylo čím dál tím blíže. Když již ho cítil těsně za sebou, uviděl dno rokle s klikatícím se potůčkem a věděl, že je zachráněn. Štvaní se totiž vody hrozně bojí. Přeskočil potok a náhle bylo v lese hrobové ticho. Zhluboka si oddechl, ale modlit se nepřestal celou cestu domů.

Tajemný zvuk

Ještě v polovině 19. století se na tuhaňských Vrších děly zajímavé věci. V lese bylo slyšet kvílení, hlomoz a zvuky připomínající psí štěkot. Pravidelně se to opakovalo rok co rok každý podzim a to jenom v noci. Tajemný zvuk se pohyboval od západu k východu. Někteří lidé ho považovali za přírodní úkaz, který snad způsobuje podzimní vítr a nebáli se ho. Jiní si vyprávěli, že jde dozajista o štvaní a honbu zlých duchů, a do lesa by je v noci nikdo nedostal. Tuhaňský Lacina s dcerou Anežkou patřili někam mezi tyto dvě vyhraněné skupiny. Jednou jeli spolu z košťálovského mlýna domů do Tuhaně. Nejkratší cesta vedla tenkrát na Slanou a přes Vrcha. Tam, než vjeli do lesa, uslyšeli ten prapodivný zvuk. Trochu se báli, ale nikomu z lidí se nikdy v lese nic nestalo, tak se nakonec pustili na lesní cestu. Jak jeli, tak zvuk slábl a slábl, až nakonec zcela zanikl v hrkotu kol a klapání koňských kopyt. Uprostřed lesa bylo ticho jako v hrobě. Jak se však přibližoval konec lesa, tajemné kvílení opět nabíralo na síle a po vyjetí z lesa ho opět uslyšeli naplno. Hlavu si nad tím moc nelámali a byli rádi, že jsou skoro doma.

Ža pár let se zvuky přestaly ozývat a na Tuhaně se nikdy nedozvěděli, co je způsobovalo. Na Vrších je tak skoro již 150 let klid.

Poklad pod Chocholkou

Pod Chocholkou, směrem ke středu Lomnice, je prý zahrabán poklad. Prý existuje jakási čarodějná kniha, ve které je to místo přesně popsáno. Říká se, že ji prý v Lomnici stále ještě někdo má. Ale snad je někde v truhle na půdě, nebo se ztratila, či majitel povídání o pokladu nevěří. Jisté je jen to, že pod Chocholkou již dlouho nikdo onen přebohatý poklad nehledal.

To dříve to bylo jiné. Louka patřovala k mlýnu, který stával v místě, kde později byla zřízena pila. Za mlýnářem Jandou přišel r. 1856 neznámý muž a prosil ho, aby mu dovolil kopat na jeho louce, že je tam určité

zakopán poklad. Ten muž se jmenoval Josef Lacina a byl ze Starého Bydžova. Mlynáři vypravovali, že viděl tu čarodějnickou knihu a přesně ví, kde poklad hledat. Tak se nakonec dohodli – přes den bude Lacina vypomáhat ve mlýně, za což dostane jídlo, nocleh a mlynář mu zapůjčí nářadí, a jinak si může na louce kopat. Tak tomu také bylo. Ale kdo si myslel, že po několika dnech či týdnech marná lopota Bydžováka odradí, byl na omylu. Neúnavně, den co den, ráno před prací na poli a po ní, i dlouho do noci, kopal a kopal. Vždy vyhloubil díru asi 1x1 metr širokou, pak ji zaházal a začal kopat vedle. Celkem takhle kopal dvacet let, jen jednou za rok se vypravil za sestrou do Bydžova, ale nikdy se tam nezdržel. Lomničtí si na jeho kopání zvykli a za pár let brali zvonění krumpáče o kameny pod Chocholkou jako samozřejmost. Lacina se s nikým moc ne bavil, nikomu nepřekázal, byl tichý a skromný, žil jen s vidinou budoucího bohatství. Musel jím být snad posedlý, že to vydržel tak dlouho. Jednou se z návštěvy v Bydžově již nevrátil a nikdo neví, co se s ním stalo. Snad dostal rozum a dvacet let marné práce mu již stačilo. Lomničtí na něho ještě dlouho vzpomínali a pověsti o pokladu pod Chocholkou věřil poté jen málokdo, vždyť louka byla celá několikrát překopána.

Doubravický poklad

Na Doubravici v čp. 3 žila předlouho rodina Kazdů, více než čtvrt tisíciletí. V paměti místních však dlouho zůstával pouze jeden z nich, a to Matěj Kazda. Ten, jak se píše ve starých úředních knihách, hospodařil v doubravické chalupě čp. 3 mezi lety 1791 a 1816. Jednou prý oral na svém poli nad stodolou (u stavení čp. 7) a jak se dívá do brázdy, najednou vidí něco se malinko zablesknout. Zastavil, sklonil se k zemi a spatřil mnoho stříbrňáků obalených hlínou. Z jednoho se našťestí trochu hlíny ulouplo, takže se zaleskl na slunci a Kazdu na poklad upozornil. Nabral do zástěry stříbrňáků, co se vešlo, otočil se ke své chalupě a volá na ostatní, ať se jdou také podívat. Když se potom ale otočil ke zbytku pokladu, již nic neviděl. Hledali a kopali všude kolem, ale ostatní stříbrňáky jako by se do země propadly. Ale Matěj měl v zástěře dost.

Že to je pravda pravdoucí, dokládají Doubravičtí tím, že Kazda měl plno dcer a každá z nich dostala pořádné věno v lesklých stříbrňáčích.

Petrolej ve Veselce

Již je to více než sto let, co se ve Veselé objevily na potoku Veselka mastné skvrny. Lidé k nim čuchali, kroutili hlavou a nakonec je zkusili zapálit. A hle – ono to hořelo. Tak si chodili s nádobami k potoku pro petrolej do lamp. Zpráva o nalezení naftových pramenů u Veselé šla krajem a za panem Brožem, majitelem pozemku, ze kterého petrolej vytěkal, přijeli nějací židé a chtěli jednat o koupi. Teprve teď musel Brož s pravdou ven. Ve sklepě mu totiž plno dní vytěkal veliký sud s petrolejem a než si toho všiml, byla na světě historka o naftových pramenech a znečištěný potok.